

Paraskupina Wolfram – bojový výsadek ze Západu

Autor a copyright: Mgr. Jaroslav Dvořák (Muzeum Beskyd ve Frýdku – Místku). *Autorský text je zkrácen o odstavec věnující se Činnosti skupiny Wolfram na Brněnsku.* (zdroj: <http://www.v-klub.cz/rservice.php?akce=tisk&cisloclanku=2005082801>)

Ustavení, personální obsazení a výcvik paraskupiny Wolfram

Operace Wolfram tvořila určitou výjimku ve zvláštních akcích organizovaných londýnským centrem československého odboje. Od ostatních paraskupin se Wolfram lišil počtem i složením. Byl to jediný výsadek, který nakonec zvláštní akci provedl. Většina příslušníků skupiny Wolfram prošla základním výcvikem v letech 1941 – 1943, jen jediný parašutista jej absolvoval až v roce 1944.¹ Na základě výsledků základního kurzu byli vytipováni vhodní muži. Výběr ovlivnil velitel budoucího pararoje kpt. Josef Otisk, stejně jako další speciální výcvik. Kpt. Josef Otisk prošel jako jeden z prvních československých vojáků Commandos Course (kurz speciálních britských jednotek) a měl předpoklady ke splnění speciálních úkolů. Vyžádal si pro akci tyto muže: rt. Vladimíra Řezníčka, rt. Josefa Bierského, čet. Roberta Matulu, rt. Josefa Černotu. Řezníček, Bierský a Matula pocházeli z Ostravska, což představovalo výhodu ve znalosti terénu a poměrů (Otiskovi bylo předtím naznačeno, že se s akcí počítá do této oblasti). Černota sice pocházel z Břeclavi, ale jednalo se o elitního střelce, instruktora Commandos Course (kurz speciálních britských jednotek) a Streetfaiting Course (kurz pouličního boje). Všichni byli s nabídkou srozuměni a souhlasili. ŠVBM přiřadil ke skupině radiotelegrafistu rt. Karla Svobodu.² Jeho úkolem bylo udržovat radiové spojení s VRÚ v Londýně. V květnu 1944 byla sestavena skupina 6 výsadkářů – Otisk, Bierský, Svoboda, Matula, Řezníček a Černota. Otiskova skupina obdržela prozatímní krycí název Hora. Ještě v květnu 1944 jsou převeleni k výcviku na STS 25 na Garramour ve Skotsku. Zde absolvovali udržovací výcvik (pro Matulu to byl i základní). Na závěr výcviku absolvovala skupina Hora cvičení nazvané 24 hodin únavy.³ Z Garramour odcestovali na tradiční Para Course, jenž už všichni, s výjimkou Matuly znali. Výcvik se konal na STS 51 v Ringway. Absolvovali i zpravodajský kurz na STS 17 v Beaulieu na jihu Anglie. Parašutisté si též osvojili zásady při sledování osob ve městě a naučili se zbavovat svých pronásledovatelů. Tato cvičení provedli instruktoři v Londýně. Na konci června 1944 proběhla závěrečná fáze výcviku v Anglii. 29. června 1944 byla skupina přejmenována na Wolfram a byly jí vytyčeny úkoly na našem území.

Úkoly skupiny

- a) připravit a organizovat partyzánskou činnost v severní části moravsko–slovenského pomezí
- b) připravit organizační prostředí partyzánské skupiny na větší počet čet, působících v různých prostorech, ale pod jednotným řízením, a tak rozšířit prostor působnosti
- c) provádět partyzánskou činnost v prostoru, a to hlavně: přepadávání zásobovacích vojenských železničních transportů na tratích v uvedeném prostoru; přerušování telefonních a telegrafních vedení na železnicích a silnicích v tomto prostoru; zneklidňování nepřítele přepadáváním a odstřelováním jednotlivců i malých skupin, strážných, úřadů a velitelství, prováděné malými hloučky partyzánů současně na širokém prostoru; rušení silničního automobilového provozu; ničení zásobovacích stanic; ničení železničních tratí v Jablunkovském průsmyku, v údolí Váhu a případně ve Vlárském průsmyku, na tratích Břeclav-Bohumín-Krakov a na tratích vedoucích přes západní Beskydy; v případě nepříznivých okolností přenést partyzánskou činnost do prostoru jiného, směrem na východ (Malá Fatra-Nízké Tatry); podávat zprávy o pohotovosti a zahájení partyzánské

¹ Touto výjimkou byl Robert Matula.

² Rt. Svoboda absolvoval výcvik už v roce 1941 a bylo s ním počítáno pro výsadek Anthropoid. Při cvičném seskoku se však poranil na obličej a byl z dalšího výcviku vyřazen. Od roku 1941 působil na MNO v Londýně.

³ Toto cvičení uvádí ve svých memoárech Vladimír Řezníček.

organizace i podniknutých akcích. V červenci následoval přesun do Itálie do střediska SOE v Laurettu u Bari, kde se čekalo na let nad protektorát. Aby neklesla bojová morálka, byl zde prováděn střelecký a topografický výcvik. Při procvičování topografie místa dopadu v Beskydech byla určena dvě místa srazu. První na severním kraji paseky nad hotelem Charbulák (u Starých Hamer) a druhé u dvou můstků na lesní cestě pod horou Trojačkou, jižně od trigonometru 1276 m (vrchol hory Smrk).

Činnost skupiny v Beskydech

Dne 13. září 1944 startuje čtyřmotorový Halifax se skupinou Wolfram na palubě. Letoun se na naše území dostal přes Jugoslávii, kde provedla jeho posádka shoz vojenského materiálu jednotkám Národně osvobozené armády Jugoslávie, dále pokračovali přes Rakousko, kde je blízko Vídně překvapila německá protivzdušná obrana, a pak přes Slovensko na Moravu. Skupina Wolfram se dostala na půdu Beskyd 13. září 1944 krátce před půlnocí. Posádka letounu však nevysadila skupinu na Lysou horu, kde byla původně hlavní doskoková plocha stanovená, ale ve dvou průletech byli parašutisté vysazeni v prostoru Nytrová-Kotly. Pro výsadek byli rozděleni do dvou skupin. Jako první seskočila skupina Bierský, Svoboda a Otisk. Bierský šel první, protože znal Beskydy. Za ním šel Svoboda s radiostanicí jako chráněná osoba. Trojici uzavíral Otisk jako velitel. Osudy prvního roje byly dosti tragické. Josef Bierský byl větrem zanesen až na tehdejší protektorátní hranici, ztratil kontejner a krátce po dopadu ho překvapila pohraniční hlídka. Měl naštěstí v kapse kalhot pistolí, oba pohraničníky i jejich psa zastřelil. Svobodu provázely osobní tragédie po celou válku a ani teď mu štěstí nepřálo.⁴ Při seskoku se stanice vzpříčila v otvoru a skupina se tak roztrhala. V neznámém terénu se těžko orientoval. Zakopal sice v blízkosti doskokové plochy část svého operačního materiálu, včetně rádiové stanice, ale příliš dlouho hledal skupinu v okolí místa seskoku. Okolo 18. září byl dopaden nedaleko Morávky u samoty Úspolka německým pátracím oddílem. Radista Wolfram byl vyslýchán gestapem v Těšíně. Následně převezen do Ostravy a pak do Brna. Němci Svobodu přinutili k vydání radiostanice, ale účast na rádiové protihře s VÚR v Anglii radista odmítl. Po bezvýsledných výsleších byl odeslán do koncentračního tábora Flossenburg, kde přežil do konce války. Skupina přišla o radiostanici i telegrafistu. Při druhém okruhu seskakuje skupina Matula, Řezníček a Černota. Druhý roj se sešel brzy a poměrně v pořádku – pouze Vladimír Řezníček ztratil svůj kontejner. Čekali nejprve na prvním stanovišti, ale tam nikoho nenašli. Výsadbáři z druhého roje se proto přesunuli na druhé stanoviště a tam se za několik dní sešli s Josefem Bierským a Josefem Otiskem. Chyběl Karel Svoboda, radista, snad nejdůležitější příslušník výsadku. Paraskupina Wolfram musela začít pracovat za velmi nepříznivých podmínek. Neměla spojení se základnou, možnosti zásobování byly omezeny na minimum. Jednotlivým výsadbářům se podařilo seznámit s místním obyvatelstvem, což byla v této situaci jediná možnost zahájení činnosti. Důležitými spolupracovníky Wolfram se staly především rodiny místních dřevařů, pasekářů a hajných. Byly to rodiny Františka Myslikovjana a Františka Polacha ze samoty Lhotská Louka, dále hajní Josef Faldyna z hájenky na Samorostlém, Karel Kurečka z Umučeného, Ladislav Kabilka a František Kubala ze Samčanky.⁵ Se skupinou spolupracoval i četník Josef Procházka ze stanice v Bílé a MUDr. Vašíček ze Starých Hamrů aj. Před seskokem bylo domluveno, že se uskuteční další shoz materiálu včetně radiostanice, bez ohledu na to, jestli se skupina ozve rádiem nebo ne. Den před shozem se mělo ozvat ve vysílání BBC heslo „Voláme kapry“. Každý večer poslouchal některý z parašutistů u hajného Faldyny rozhlas. Heslo „Voláme kapry“ nebylo do vysílání nikdy zařazeno.⁶ Hajný Faldyna ubytoval Wolfram ve svém loveckém srubu na východním svahu hory Trojačka.

⁴ Jeho rodina podporovala skupiny Silver A, Silver B aj. Bohužel uvěřila Viliamu Gerikovi ze skupiny Zinc a Karlu Čurdovi z Out Distance, kteří byli ve službách gestapa a za heydrichiády byli jeho rodiče a manželka Irena popraveni.

⁵ Faldyna, Kubala a Kurečka byli za spolupráci s Wolframem a dalšími skupinami zatčeni gestapem 22. října 1944 a popraveni v Kunovicích.

⁶ Proč nebylo heslo „Voláme kapry“ zařazeno, nebylo zatím spolehlivě vysvětleno. Zpravodajský odbor MNO v Londýně sice obdržel zprávu o situaci Wolfram prostřednictvím radiostanice Milada skupiny Calcium, ale zpráva se nedala spolehlivě ověřit. Zpravodajský odbor nechtěl dopustit, aby se opakovala situace se skupinami Glucinium, Potash, Chalk, které se dostaly pod kontrolu gestapa.

Skupina tak měla relativně bezpečný úkryt, což jí umožňovalo pravidelný styk s jejími spolupracovníky a informátory, zejména s Leopoldem Myslikovjanem⁷, Františkem Polachem a Oldřichem Němcem.

Otiskova skupina dosáhla částečného úspěchu v budování zpravodajské sítě informátorů, přechovavatelů a zásobovatelů, ale nemohla plnit své poslání. Počátkem října navázali kontakt s 1. československou partyzánskou brigádou Jana Žižky z Trocnova, které velel por. Janko Ušiak a komisařem byl kpt. Rudé armády Dajan Bajanovič Murzin.⁸ Přes tuto skupinu se pokoušeli kontaktovat s Londýnem. Radiostanice sovětských partyzánů odvysílaly dva radiogramy vypovídající o svízelné situaci Wolfram (16. října a 2. listopadu), bohužel bezvýsledně. Dne 14. října byl tábor partyzánské skupiny (nacházel se na svahu hory Magurka), za dosud neobjasněných okolností, napaden bombardérem typu Fortress, jež doprovázel stíhací letoun Lightning. Oba letouny se odloučily od bombardovacího svazu letícího na Ostravu. Do tábora partyzánů spadly tři bomby, které sice nenadělaly škody, ale každé bombardované místo zkoumaly německé policejní orgány. Proto se rozhodli odejít a vyhledat Wolfram. Po dlouhé poradě kpt. Otiska, por. Ušiaka a kpt. Murzina bylo ujednáno, že Wolfram přenechá 1. československé partyzánské brigádě Jana Žižky z Trocnova srub na Trojačce a sám se přemístí do chaty hajného Kabilky na Samčance. Kpt. Otisk současně požádal o několik lidí s odůvodněním, že očekává shoz materiálu, popř. druhého sledu. Velitelé partyzánů Otiskově žádosti vyhověli a uvolnili šestičlennou skupinu – 5 mužů a jednu ženu. Mezi nimi byl i Stanislav Kotačka, který za několik dní zkomplikoval Wolframův situaci a stal se vrahem.

Nedaleko Samčanky operoval v té době tzv. 1. slovenský partyzánský odřad kpt. Bělavského. Ve skutečnosti se jednalo o zpravodajskou skupinu vedenou kpt. Rudé armády Adamem Jevsejeničem Niščimenkem. Tato skupina přistála na Slovensku, za pomoci místního obyvatelstva přešla na Moravu a našla úkryt v Kamenitém na Javořice.⁹ S touto skupinou byl navázán delší kontakt a spolupráce. Wolfram se rovněž podařilo navázat velmi důležité spojení přes hajného Faldynu se spojkou známé odbojové organizace Rada tří (R3).¹⁰ Spojkou byl profesor lesnické školy v Nasavrkách Vysocký, který v té době pracoval se svými žáky v Beskydech (na Beskydsku užíval jméno Klaus). Klaus měl možnost navázat i komplikovaná spojení, což se mu v případě pararaj Wolfram – paraskupina Calcium podařilo.¹¹ O vzájemné spolupráci Wolfram – Calcium však nelze hovořit. Klaus navázal Wolframův další spojení přes svého žáka Ludvíka Šablaturu (Pstruha) s odbojovou skupinou Beta.¹² Styky Wolfram – R3 byly nepřímé a nedostačující, neboť kpt. Otisk stále marně očekával shoz materiálu. Přes hajného Faldynu bylo tady zprostředkováno osobní setkání se zástupcem R3. Schůzka se měla uskutečnit 17. října ve 12. hodin na kótě hory Smrk. Byl na ni vyslán rt. Bierský v doprovodu Stanislava Kotačky. Kotačka Bierského cestou zákeřně zavraždil a oloupil.¹³

Dne 22. října v časných ranních hodinách přepadla německá komanda Ušiakův tábor na Trojačce.¹⁴ Partyzáni byli varováni a za velkých ztrát se jim podařilo z obklíčení uprchnout do tábora Wolframův na Samčance. Příslušníci Wolframův poskytli první pomoc raněným a okamžitě se odebrali za

⁷ Leopold Myslikovjan (syn Františka Myslikovjana) a František Polach (syn Františka Polacha) byli zavražděni 16.4.1945 skupinou ozbrojených mužů hovořících česky, rusky a slovensky.

⁸ 1. československá partyzánská brigáda byla původně partyzánsko-organizátorským výsadkem Ukrajinského štábu partyzánské hnutí. Po vysazení na Slovensku byl výsadek doplněn a rozšířen na útvar o síle praporu. Měl proniknout na Moravu a rozšířit partyzánské hnutí do těchto oblastí.

⁹ Skupina pracovala pro 1. ukrajinský front a čítala devět příslušníků – velitelem byl kpt. Niščimenko, zástupcem velitele npor. Rudé armády Vasilij Ostapenko. Dále zde působili: por. Rudé armády Dimitrij Melentějevič Dolja, polský partyzán Genadij Eichner (Antek), ppor. 1. československého armádního sboru v SSSR Vasilij Mohorita, čet. František Janeček a dvě radistky. Na slovensko-moravském pomezí se ke skupině připojil Karel Karas, který se jako uprchlík z totálního nasazení musel ukrývat.

¹⁰ Vedoucí osobností R3 byl nejprve gen. Luža a po jeho smrti kpt. generálního štábu Karel Veselý-Štainer. Politickým představitelem byl prof. J.Grňa.

¹¹ Paraskupina Calcium operovala na Vysočině.

¹² Vedoucí osobností Bety byl brigádní generál Josef Braun, bývalý československý atašé v Bukurešti.

¹³ Stanislav Kotačka nebyl v době, kdy zavraždil rt. Bierského, konfidentem gestapa. Jednalo se o recidivistu, který utekl k partyzánům ze strachu před trestem za loupežnou činnost. Po vraždě Bierského odjel do Brna, kde na nádraží zavolal sestře, aby pro něj přijela. Ta oznámila bratra protektorátní policii. Kotačka byl zatčen a svůj čin přiznal. Česká policie předala Kotačku gestapu a ten byl při svých výsledcích použit pro konfrontaci s radistou Karlem Svobodou. Kotačka vstoupil do služeb gestapa a koncem války utekl před spravedlností do Rakouska. V roce 1946 byl v Rakousku objeven a Lidovým soudem v Brně odsouzen k trestu smrti.

¹⁴ O útočišti skupiny měli nacisté přesné informace od svých konfidentů (Kázl, Raková, Ryplová – ta byla odhalena a Otisk s Niščimenkem ji nechali zastřelit).

skupinou kpt. Niščimenka. Cílem obou skupin byly do značné míry totožné a mohly se vhodně doplňovat. Sovětští zpravodajci disponovali dvěma radiostanicemi a působili jako skvěle organizovaná skupina. Wolfram vlastnil značnou finanční částku a řadu spolupracovníků. Obě skupiny odešly na jižní svah masívu Smrku, kde zamýšlely vybudovat svůj zimní tábor. Avšak již 3. listopadu německá komanda celou oblast obklíčila. Členům Wolframu a Niščimenkově skupině se bez ztráty na životech podařilo probjout z obklíčeného kruhu. Na místě však zůstala většina výbavy obou skupin, zásoby výbušnin, střeliva a nějaké zbraně. Sešli se u svých spolupracovníků na samotě Lhotská Louka. Zde se dozvěděli závažnou informaci o chystané protipartyzánské akci „Tetřev“, které velel přímo K.H.Frank.¹⁵ Kpt. Otisk a kpt. Niščimenko rozhodli, že se obě skupiny rozejdou. Velitel Wolframu předal Niščimenkovi své kontakty na zpravodajskou síť Bety a R3. Věnoval mu také větší finanční obnos. Českoslovenští a sovětsí výsadkáři se rozešli. Otisk také uvolnil 5 partyzánů z 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky. Výsadkáři z Wolframu se rozloučili se svými spolupracovníky a na Otiskův rozkaz se odebrali do Kunčic pod Ondřejníkem, k rodině rt. Řezníčka. Do Kunčic dorazili 9. listopadu večer a ukryli se v prázdném holubníku. Gestapo prohledávalo Beskydy metr po metru. Dům Řezníčků byl těsně za kruhem, který svíral prohledávaný prostor. 50 metrů od domku stála hlídka, která tento prostor uzavírala. Němečtí vojáci se dokonce chodili ohřívát k Řezníčkům do kuchyně. Pár metrů od nich v holubníku nad chlévem se ukrýval Wolfram.¹⁶

Zhodnocení činnosti výsadkové skupiny Wolfram

Pararaj Wolfram byl jediný, který s úkolem organizovat partyzánskou válku do protektorátu skutečně přišel. Organizace partyzánského boje byla velmi náročným úkolem a samotná šestičlenná skupina jej mohla splnit pouze za příznivých podmínek. Na samotný nepříznivý průběh operace měla vliv řada faktorů:

1. Wolfram původně čítal šest příslušníků, během dvou měsíců ztratil dva muže, v to počítaje velmi důležitého radiotelegrafistu.
2. Paraskupina vlastnila pouze jediný radiový komplet. Bylo jasné, že v případě ztráty nebo větší poruchy bude velmi komplikované získat nový. Tento případ skutečně nastal a lze jej považovat za hlavní příčinu potíží Wolframu.

Za pozitivní výsledky činnosti paraskupiny Wolfram v Beskydech a na Brněnsku lze považovat:

1. Předávání zjištěných informací radiostanicí Milada pararaje Calcium i radiostanicím zpravodajské skupiny kpt. Niščimenka a 1. československé partyzánské brigádě Jana Žižky z Trocnova.
2. Finanční pomoc partyzánským oddílům a skupinám. Byla to vlastně jediná možnost Wolframu, jak si vytvořit pozici organizátora partyzánského hnutí odporu, ale bez spojení se základnou se nemohla tato výhoda prosadit.
3. Napojení velmi významné a činné zpravodajské skupiny kpt. Niščimenka na skupinu Beta, jinak součást rozsáhlé organizace R3. Za nejvýznamnější výsledek spolupráce lze považovat získání přísně tajného plánu německých opevňovacích prací na Ostravsku a jeho dodání do štábu 1. ukrajinského frontu.
4. Rozpoutání partyzánské války místního charakteru na Brněnsku.

Prameny a literatura: Soka Frýdek-Místek – fond Český svaz bojovníků za svobodu, XVII (Skupina Wolfram, Osobní vzpomínky Vladimíra Řezníčka). / Ivanov, M.: Akce Tetřev, Praha 1974. / Jelínek, Z.: Západní skupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem (In: Odboj a revoluce – Zprávy č. 1/1970). / Marek, J.: Pátou kartu bere smrt, Cheb 2000. Šolc, J.: Bylo málo mužů, Praha 1990. / Bc. Renáta Ziková: Konfident brněnského gestapa Stanislav Kotačka (Magisterská diplomová práce). FF MU, Historický ústav - Filozofická fakulta.

¹⁵ Operace Tetřev byla namířená hlavně proti 1. čs. partyzánské brigádě Jana Žižky, ale i dalším skupinám, operujícím v tomto prostoru. Oddíl byl po střetnutí s Němci dne 2. listopadu 1944 na Čertově mlýně a Kněhyni oslaben o svého velitele - por. Jána Ušiaka. Při této přestřelce zahynulo několik partyzánů a ranění byli i sovětsí velitelé D. B. Murzin a V. P. Nastěnko. Operace „Tetřev“ měla brigádu s konečnou platností zlikvidovat. Celá akce začala brzy ráno 16. listopadu 1944, kdy prapory wehrmachtu nastoupily na hlavní linii obklíčující celý horský masív od Čeladné až po Rožnov p. Radh. a Frenštát p. Radh. Délka obklíčujícího kordónu činila asi 55 kilometrů. Výsledek operace „Tetřev“ : až 30 zatčených, 8 partyzánů zastřeleno, 4 partyzáni zajati, 1 nezúčastněná osoba zastřelena, 2 nezúčastněné osoby zraněny. Nacistům se partyzánské jednotky zničit nepodařilo. Naopak, po přemístění do prostoru Valašsko-Meziříčska a Vsetínska, se brigáda rozrostla a rozdělila se podle místa působení do různých úderných oddílů pod jednotným velením D. B. Murzina.

¹⁶ Kromě rodiny Řezníčkových jim pomáhali také rodiče Roberta Matuly z Ostravy.